

27. 8. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

„Amicus curiae“ ve světle české právní úpravy

Amicus curiae (lat. „přítel soudu“) je institut pocházející z angloamerického právního systému[1], přičemž jde osobu nebo instituci, která soudu sděluje názor na projednávanou věc podpořený příslušnými argumenty, i když tato osoba či instituce sama není účastníkem řízení a nemá tak žádná procesní práva ani povinnosti. Byť se jedná o institut zásadně užívaný v zemích common law, je v určitých případech využíván i v některých zemích s kontinentálním právním systémem[2], a to i v českém prostředí (četnost je však nižší).

Byť může být tento poměrně zajímavý institut problematický s ohledem na některé zásady civilního procesu (zejména co do rovnosti zbraní), přináší s sebou také značná pozitiva při „hledání“ práva. Je však velice podstatné, zda je institut *amicus curiae* využit správně. V praxi někdy bývá *amicus curiae* zaměňován s vedlejším účastníkem, který však má určitá procesní práva a povinnosti, ty však *amicus curiae* nemá. Účelem jeho stanoviska je přispět k udržení konstantnosti judikatury, resp. pomoci při hledání práva v situacích, kdy jsou ve hře zájmy přesahující zájmy samotných stran řízení.

Vzhledem k tomu, že české právo je právem psaným, je na úvod třeba uvést, že možnost využití přítele soudu v soudním procesu není explicitně zakotvena v žádné české právní normě[3]. V české prostředí je však přijímána v judikatuře některých soudů – zejména toho Ústavního[4].

K možnosti připuštění stanoviska osoby, která není účastníkem řízení se Ústavní soud vymežil několikrát. Ve svém usnesení z 5. 6. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 40/17 Ústavní soud dospěl k závěru, že *„ZÚS (pozn. zákon o Ústavním soudu) je z hlediska vymezení účastníků a vedlejších účastníků řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů postaven na zásadě legality, tj. příslušné subjekty získávají postavení přímo ze zákona. Tento okruh subjektů je nutno respektovat, a nelze proto přiznat postavení vedlejšího účastníka řízení ani osobám, které prokáží právní zájem na výsledku řízení. Je potom věcí soudce zpravodaje, zda neúčastník řízení bude jako tzv. amicus curiae vyzván k zaslání stanoviska.“*

Podobně k záležitosti pak přistoupil Ústavní soud i ve věci vedené pod sp. zn. IV. ÚS 2315/12 [75/2013 USn.], kde vystupoval jako *amicus curiae* veřejný ochránce práv[5]. Zde je nutno upozornit, že veřejný ochránce práv byl k podání svého vyjádření Ústavním soudem vyzván podle § 48 odst. 2[6] zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). V dalším případě[7], opět na výzvu, poskytl své stanovisko advokát Mgr. Josef Kříž ve věci posuzování ne/platnosti později uzavřené nájemní smlouvy v případech, kdy je k předmětu nájmu uzavřena dřívější nájemní smlouva. Ve svém vyjádření zároveň uvedl, že *„nemá žádné vazby na účastníky řízení před obecnými soudy, že vyjádření činí s ohledem na obecný přesah otázky řešené v napadeném rozhodnutí Nejvyššího soudu, a to ze zájmu o soukromé právo a jeho výklad respektující ústavní zásady.“*

Dalším případem, kdy bylo ze strany Ústavního soudu přijato stanovisko *amicus curiae* byl případ vedený pod sp. zn. IV. ÚS 1378/16[8], kde soud ve věci práva na informace v souvislosti se zveřejňováním platů úředníků přijal stanovisko prof. Gerlocha, přičemž toto stanovisko označil jako *amicus curiae* sua sponte, tedy ze své vlastní vůle (bez předchozí výzvy dle § 48 zákona o Ústavním

soudu). Nevyžádané vyjádření bylo Ústavnímu soudu zasláno také ve věci vedené pod sp. zn. Pl. ÚS 32/17, [ÚS 188/2019], kde jej učinil spolek Frank Bold Society, z. s.[9]

Byť tedy český právní řád přímo nezná institut stanoviska přítele soudu (*amicus curiae brief*), jsou v některých případech, které mají celospolečenský přesah, Ústavním soudem taková stanoviska vyžadována či přijímána. Autoři tohoto článku tento přístup kvitují, je však třeba obezřetnosti při výběru osoby, která stanovisko poskytuje. V ideálním případě by se mělo jednat o stanoviska nejrůznějších spolků, založených za účelem ochrany veřejných zájmů, ombudsmana jako veřejného ochránce práv, či stanoviska akademických špiček. Ani v těchto případech sice podle našeho názoru nelze stoprocentně zamezit zneužití tohoto institutu jako nástroje lobby, kdy přichází v úvahu právní účelová argumentace ve prospěch jedné ze stran, avšak riziko je nižší. Stejně jako v mnohých dalších případech záleží na morálním standardu subjektu, který stanovisko poskytuje. Jsme však toho názoru, že pokud by byly stanoveny vhodné podmínky pro připuštění stanoviska osoby, která není účastníkem řízení, může takový postup přispět k „čistotě“ práva – a to zejména, pokud by byl tento institut využíván i v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu.

Závěrem dovoluje zamyšlení nad základními podmínkami využitelnosti stanoviska přítele soudu.

Základní podmínkou by měl být podle autorů tohoto článku potencionální **celospolečenský přesah řízení**, tedy využitelnost *amicus curiae briefu* tehdy, pokud výsledky řízení mohou ovlivnit větší množství subjektů než jen účastníky řízení. Samozřejmostí by měla být také **objektivnost**, tedy subjekt poskytující stanovisko by neměl mít vazbu na žádnou ze stran řízení. Z tohoto důvodu je otázkou, zda by vůbec měly být přijímána spontánní stanoviska, jak již několikrát učinil Ústavní soud. Nevylučujeme, že stanoviska v takových případech nemohou být objektivní, soudy využívající takové stanovisko by však měly být nanejvýš opatrné. Dokonce se jeví jako vhodné, aby stanoviska od nezúčastněných osob byla poskytována **pouze na výzvu soudu** tam, kde soud uzná za splněné podmínky pro učinění této výzvy. Tím se podle našeho názoru snižuje míra rizika, že bude narušena rovnost zbraní. Stanovisko by pak podle autorů tohoto článku mělo vyjadřovat pouze **právní názor** na tázanou problematiku.

Pokud budou splněny tyto podmínky, a bude zajištěna i případná procesní obrana, mohou tato stanoviska nezúčastněných osob přispět k nalézání práva.

Mgr. Milan Jelínek,
advokátní koncipient

JUDr. Lenka Příkazská,
advokátka

[HSP Partners advokátní kancelář v.o.s.](#)

Vodičkova 710/31
110 00 Praha 1

Tel.: +420 734 363 336

[1] Např. z případ Allen v. Sir Alfred McAlpine & Sons Ltd z roku 1968: „An ‘amicus curiae’ is a person or organisation, **not a party to the proceedings**, who offers to assist a court or tribunal by **providing representation to an unrepresented person** or in some other way **assisting by expounding the law impartially.**“

[2] V Portugalsku z pozice amicus curiae např. vystoupil úřad generálního prokurátora ve věci Lobo Machado proti Portugalsku [Evropský soud pro lidská práva, 15764/89, 20. 2. 1996]. Zde bylo apelováno na důležitost zajištění konsistence judikatury soudů a na veřejný zájem.

[3] Odkazujeme však na právní úpravu zákona o Ústavním soudu dále, ale také na § 74 odst. 1 zákona č. [150/2002](#) Sb., soudní řád správní, v platném znění: „... *Předseda senátu může uložit i jiným osobám nebo úřadům, aby předložily své spisy k projednání věci potřebné, popřípadě také sdělily své **stanovisko** k věci.*“; či na § 128 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, v platném znění, kdy z § 128 vyplývá, že „každý je povinen bezplatně na dotaz sdělit soudu **skutečnosti**, které mají význam pro řízení a rozhodnutí.“ Byť není možnost využití *amicus curiae* briefu přímo zakotvena, máme za to, že rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu i rozhodovací praxe Nejvyššího soudu by je mohla s ohledem na výše uvedené připustit.

[4] Pro úplnost však autoři tohoto článku uvádějí, že např. v rozsudku Nejvyššího správního soudu, ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. 5 As 65/2015-52 byla také připuštěna možnost přihlídnutí k vyjádření *amicus curiae*, když Nejvyšší správní soud uvádí, že „by soudu nic nebránilo k **vyjádření amici curiae přihlídnout, pokud by se omezovalo pouze na vyjádření právního názoru**; naopak skutková tvrzení, která jsou v jeho vyjádření uvedena, by bylo namístě provést leda jako listinný důkaz.“

[5] Ústavní soud jeho vyjádření označil jako „amicus curiae brief“

[6] „Všechny soudy, orgány veřejné správy a jiné státní orgány poskytují Ústavnímu soudu na jeho žádost pomoc při opatřování podkladů pro jeho rozhodování.“

[7] Ústavní soud, II. ÚS 4235/18, [ÚS 3200/2019]

[8] Blíže viz náleží ÚS ze 17. 10. 2017, sp. zn. IV. ÚS 1378/16

[9] Spolek ve svém vyjádření dospívá k závěru, že zákon o registru smluv rozšiřuje doposud úzce pojímanou aktivní složku práva na informace.

Další články:

- [Smluvní autonomie vs. ochrana slabší strany v moderním kontraktačním právu](#)
- [Reklamace vad stavby](#)
- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel × společnost\)](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)